

kriminalistički, kaubojski i ljubavni filmovi, dok su filmovi o savremenim društvenim problemima bili tek na osmom mestu po poželjnosti. Popularnost zapadnog, naročito američkog filma, zabrinjavala je partijske delatnike zbog propagandnog konteksta i tobožnjeg „kvarenja“ socijalističke omladine.

Ipak, sfera popularne kulture i zabave je bila od sekundarnog značaja za funkcionisanje političkog i ekonomskog sistema, dok je sa druge strane, kao i u najvećem broju zemalja, predstavljala svojevrsan „ventil“ za najšire slojeve stanovništva. Relativno slobodan razvoj popularne kulture na tržišnim osnovama, primećuje dalje Janjetović, ali i ogroman uvoz produkata zapadne masovne kulture značajno su doprinosili stvaranju imidža Jugoslavije kao relativno liberalne i slobodne socijalističke zemlje. Međutim, prelazak iz „Staljinovog šinjela“ u „Elvisovu jaknu“ nije značio napuštanje početnih ideoloških postavki o potrebi stvaranja novog „socijalističkog čoveka“. Stoga je, u potpuno promenjenom političkom okviru, više od tri decenije posle definitivnog napuštanja sovjetskog kulturnog ali i državnog modela, cilj partijske kulturne politike definisan na sledeći način: radnik treba da „u asocijacijama udruženog rada usvoji duhovnu potenciju proizvodnje, za koju je Karl Marks u Kapitalu napisao da ju je kapitalističko društvo do kraja odvojilo i otuđilo od proizvođača“. Cilj ove, tobože, „nove“ politike bio je, kako primećuje Janjetović, „podruštvljavanje kulture i historijski proces dokidanja tržišne kulture“. Ipak, neuspeha dotadašnje partijske kulturne politike su bili svesni i njeni nosioci, pa je stoga priznavano da je „oktoriranje kulturnog života i kulture odozdo iscrpilo svoje historijske rezerve“, „a prosvetiteljski koncept došao do svog kraja“. Time je i zvanično ocenjeno da je „veliki deo industrije zabave stekao autonomiju u odnosu na službenu politiku“ koja će 80-ih godina prošlog veka, usled

razgradnje države i nedostatka novca, postajati sve veća.

Knjiga Zorana Janjetovića predstavlja vredan istraživački doprinos u proučavanju kulturne istorije socijalističke Jugoslavije i nudi nova saznanja ne samo o popularnoj kulturi već i o njenim konzumentima, a tako i o čitavom jugoslovenskom društvu. Ova studija će stoga biti dragocena ne samo istoričarima okrenutim društvenoj istoriji već i svim onima koji se bave istorijom Hladnog rata, ali i najširoj čitalačkoj publici.

Ivana Dobrovojević

Zoran Stevanović, Nebojša Prokić, Aleksandar Dinčić, DELIGRADSKI KORPUS JUGOSLOVENSKE VOJSKE U OTADŽBINI, na fotografijama i dokumentima, Centar za kulturu i umetnost, Aleksinac 2011, 250

Posle određenog perioda stagnacije, u poslednje vreme primetno je pojačano interesovanje za izučavanje lokalnih tema iz perioda Drugog svetskog rata u Srbiji. Ukoliko su napisane ili pripremljene stručno, metodološki učeno i naučno, ovakve studije ili zbirke dokumenata u znatnoj meri doprinose rasvetljavanju zamršene i haotične situacije i daju kompletniju sliku o vremenu okupacije i građanskog rata u Srbiji. Istoričari koji se bave tim temama imaju specifične probleme koji u tolikoj meri ne dotiču istoričare drugih razdoblja. Otežana dostupnost i nesređenost originalne arhivske građe ponekad upućuje na izvore drugog reda, kojima se mora pristupiti oprezno i kritički. Nasledene podele, koje i danas postoje, obavezuju na dodatnu opreznost, a ideološki pogledi i stavovi moraju biti podređeni želji za naučnom objektivnošću. Mišljenja smo i da je neophodno da naučni radnici sopstvenim rukopisima posvete dodatnu pažnju pre publikovanja, kako bi se izbegle greške i

pogrešna tumačenja. Nažalost, nije uvek tako.

U izdanju Aleksinačkog Centra za kulturu i umetnost, istoričari Zoran Stevanović, Nebojša Prokić i Aleksandar Dinčić su, u toku godine na izmaku, objavili dopunjeno izdanje svoje knjige *Deligradski korpus Jugoslovenske vojske u otadžbini: na fotografijama i dokumentima*. Knjiga je podeljena na pet delova.

U prvom delu, koji nosi naziv *Deligradski korpus – Gorski štab 200* (5–37), date su osnovne informacije o nastanku Ravnogorskog pokreta, njegovoj organizaciji i ciljevima, a potom i o začecima tog pokreta na području koje je obuhvatao Deligradski korpus JVuO. Ravnogorska organizacija na ovom području vuče korene iz Gorskog štaba XII koji se nalazio na prostoru Ribarske Banje pod komandom majora Dobrivoja Marinkovića. U ovom delu predstavljene su korisne informacije o nastanku, teritorijalnoj rasprostranjenosti, komandantima, obaveštajnoj delatnosti, propagandnoj službi i borbenim dejstvima Deligradskog korpusa, ali i Sokobanjske, Aleksinačke, Ražanjske i Moravske brigade JVuO koje su činile pomenuti korpus i o kojima se govori u posebnim poglavljima. Iako bi ovaj deo trebalo da bude ključni, autori su se zadržali na predstavljajući osnovnih informacija vojne prirode, dok je izostala dubinska analiza odnosa sa okupatorskim i kvislinškim vojnim formacijama, kao i sa suparničkim pokretom otpora.

Drugi deo, nazvan *Naučni radovi o Deligradskom korpusu* (38–121), obuhvata osam radova od kojih je većina već objavljena u *Rasinskim analizama*, *Karadžiću* ili *Traganjima*. Uglavnom je reč o biografijama istaknutih komandanata (Dobrivoja Marinkovića, Jovana Jovanovića, Branivoja Petrovića, Vlastimira Vesića i Jeremije Marjanovića), ali se tu nalaze i dva spiska, kao i jedan rad o ravnogorcima u logoru Crveni krst. Mišljenja smo da bi ova dva spiska tematski više odgovarala za pretpo-

slednji deo knjige u kome se nalaze dokumenta vezana za ovu tematiku.

Prvi rad u knjizi *Uloga gorskog štaba XII i komandanta Dobrivoja Marinkovića u Ravnogorskom pokretu*, objavljen 2007. godine, sadrži 22 pasusa na stranama 38–40 koja su od reči do reči identična prvom poglavlju o nastanku Deligradskog korpusa na stranama 6–8. Ovakva ponavljanja su se vrlo lako mogla izbeći pažljivijom organizacijom knjige. Takođe, nejasno je kako je učitelj Dobrivoje Marinković mogao biti rođen 1983. a umreti 1942. godine. Očigledno je da je greška načinjena u prvom radu objavljenom 2007. bez ikakve provere preneti i na početak ove knjige. Gde je radio pomenuti gospodin kad je počeo rat je još veća nepoznanica, jer se izgleda autori oko toga nisu mogli složiti. Na 7. strani stoji: *U periodu između dva rata bio je učitelj u rodnom Trnjanu, a zatim u Zemunu gde je bio i upravitelj škole. U Zemunu ga je i zatekao Drugi svetski rat*. Međutim, na 39. strani je nešto drugačije: *U periodu između dva rata bio je učitelj u rodnom selu Trnjanu gde ga je i zatekao Drugi svetski rat*.

Zapazili smo i jedan komentar koji je odista neprimamljiv. Naime, u radu *Četnici i ravnogorci Aleksinačkog i Moravskog sreza u koncentracionom logoru na Crvenom krstu u Nišu (1941–1944)* na 111. strani, fusnota 424, navedeno je: *To je bio Branko Radojević, odnosno kapetan Čarls Robertson, još jedan od velikih neprijatelja četnika. Pobegao je na Jastrebac da traži partizane ali su ga ovi streljali kao trockistu. Šta je tražio – to je i našao*.

Četvrti deo knjige pod nazivom *Svedočanstva o nekim četnicima i ravnogorcima* (121–132) donosi četiri sećanja koja dočaravaju atmosferu ratnog i poratnog vremena, kao i osvrt na Vladetu Jovanovića, jednog od osnivača ravnogorske omladinske organizacije u Aleksincu.

Najobimniji, peti deo sadrži raznovrsna dokumenta (133–224). Tu se nalaze spi-

skovi lica koja su dala novac za izdržavanje JVuO, četnika i ravnogoraca koji su bili u koncentracionim logorima, pisma koja svedoče o spasavanju savezničkih pilota, spiskovi streljanih posle rata, posleratne presude o konfiskaciji imovine kao i jedno rešenje o rehabilitaciji iz 2007. godine. Autorima se mora zameriti što je većina dokumenata data bez navođenja porekla kao i što su neki od njih, koji su predstavljeni fototipski, potpuno nečitki. Takođe, stiče se utisak da nema određenog reda i da se više vodilo računa o tome da se ubaci što više dokumenata umesto o njihovoj suštini i važnosti.

Poslednji deo (225–246) sadrži preko 60 interesantnih fotografija komandanata, običnih boraca i simpatizera Ravnogorskog pokreta iz područja koja je obuhvatao Deligradski korpus JVuO.

U opštoj oceni autorima se mora odati priznanje na uloženom trudu i radu na nezahvalnom poslu, ali se ne možemo oteti utisku da je knjiga napisana prilično apologetski i neorganizovano, kao i da je neopodno u nekom od sledećih izdanja povesti računa o mnogobrojnim pravopisno-gramatičkim, tehničkim i metodološkim greškama (istovremeno se, na primer, navode i Arhiv Vojnoistorijskog instituta i Vojni arhiv iako se radi o jednoj instituciji itd.).

Nebojša Stambolija